

Αν αγαπός την ανάγνωση, αγαπός και τη ζώή

Ο Αμερικανός συγγραφέας Τζορτζ Σόντερς μάς δείχνει πώς η λογοτεχνία μπορεί να αλλάξει τον εαυτό μας και τον κόσμο μας μέσα από τον σχολιασμό επτά διηγημάτων του Τσέχοφ, του Τολστόι, του Τουργκένιεφ και του Γκόγκολ.

Οι περισσότεροι γνωρίσαμε τον Αμερικανό συγγραφέα Τζορτζ Σόντερς το 2017, όταν πήρε το βραβείο Booker για το, πρώτο και μοναδικό μέχρι τώρα, μυθιστόρημά του *Lincoln in the Bardo* (στα ελληνικά *Λήθη και Λίνκολν*, μτφρ. Γιώργος Ήκαρος Λπαμπασάκης, εκδόσεις Ήκαρος). Ο Σόντερς, γεννημένος το 1958, είναι κυρίως διηγηματογράφος. Θεωρείται μάλιστα μάλιστα της μικρής φόρμας. Είναι επίσης από τους πιο δημιουργικούς καθηγητές... δημιουργικής γραφής στις Ηνωμένες Πολιτείες. Διδάσκει στο Syracuse University, στη χλωμή πόλη Συρακούσες, στην Πολιτεία της Νέας Υόρκης, και από τα μαθήματά του έχουν «βγει» αρκετοί σύγχρονοι Αμερικανοί συγγραφείς. Η πρώτη ύλη που χρησιμοποιεί στα μαθήματά του είναι κυρίως διηγήματα. Το βιβλίο του με τον ποιητικό τίτλο *Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχή*—ένος τίτλος που ακούγεται ακόμη πιο ποιητικός στα αγγλικά, με την επανάληψη του ίδιου αόριστου άρθρου και της ίδιας πρόθεσης, *A swim in a pond in the rain*—μας μεταφέρει μέσα σε μια πανεπιστημιακή τάξη, όπου ο Σόντερς διδάσκει γραφή με ύλη επτά ρωσικά διηγήματα του 19ου αιώνα, γραμμένα από τον Τσέχοφ, τον Τουργκένιεφ, τον Τολστόι και τον Γκόγκολ.

Ίσως αναρωτηθείτε πόσο μπορεί να ενδιαφέρει τους γενικούς αναγνώστες ένα βιβλίο που μοιάζει με πανεπιστημιακό εγχειρίδιο και απευθύνεται σε εκκολλημένους, επίδοξους συγγραφείς. Κι όμως, μας ενδιαφέρει πολύ, καθώς ο Σόντερς απευθύνεται ταυτόχρονα σε όλους τους αναγνώστες που θέλουν να κολυμπήσουν, χωρίς καμία ενόχληση, χωρίς καμία (θεωρητική) προπαρασκευή, στα νερά της ανάγνωσης, πολύ περισσότερο αν δίπλα τους κολυμπούν ο Τσέχοφ ή ο Γκόγκολ. «Ξεχάστε με», μας λέει ο Σόντερς. Και μας παροτρύνει να βυθιστούμε στη λογοτεχνία. «Πού αλλού μπορούμε να καταφύγουμε αν όχι στις σελίδες ενός βιβλίου, αν θέλουμε να θαυμάσουμε, να δυσφορούμε, να αγαπάμε χωρίς ενδοιασμούς, να είμαστε απολύτως ο εαυτός μας;» γράφει. Σε αυτό το πανέξυπνο και εμπνευστικό βιβλίο του, το ενδιαφέρον για τους αναγνώστες δεν είναι μια παράπλευρη ή τυχαία λειτουργία. Είναι συνειδητή. Τα τελευταία δέκα-δώδεκα χρόνια, ιδιαίτερα μετά το Booker, ο Σόντερς ταξιδεύει σε όλο τον κόσμο και συναντά χιλιάδες αναγνώστες. Τους αποκαλεί μάλιστα «συστηματικούς αναγνώστες», γιατί το διάβασμα είναι στο επίκεντρο των δραστηριοτήτων τους. Είναι άνθρωποι που «εκ πείρας γνωρίζουν πως τα βιβλία ανοίγουν γι' αυτούς νέους ορίζοντες, κάνοντας παράλληλα τη ζωή τους πιο ενδιαφέρουσα». Ο Σόντερς ομολογεί ότι αυτούς τους ανθρώπους είχε κατά νου όταν έγραφε αυτό το βιβλίο, ίσως περισσότερο από τους έξι κατ' έτος τυχερούς μεταπτυχιακούς φοιτητές, από τους εξακόσιους που κάνουν αίτηση, οι οποίοι παρακολουθούν τα μαθήματά του στις Συρακούσες.

Η διαδρομή του Τζορτζ Σόντερς προς τη λογοτεχνία και τη δημιουργική γραφή είναι

κάπως άτυπη, ιδιαίτερα για τη λογοτεχνική αγορά της Αμερικής. Τεξανός στην καταγωγή, είχε σπουδάσει μεταλλειολόγος στο Κολοράντο. Είχε μάλιστα εργαστεί για αρκετά χρόνια ως εδαφολόγος στις πετρελαιοπηγές, ιδιαίτερα στην αντισεισμική προστασία τους. Από την εμπειρία του ως μεταλλειολόγος κράτησε αρκετές ιστορίες συναδέλφων του, μερικές θλιβερές, αλλά οπωσδήποτε ενδιαφέρουσες. Ένας από τους συναδέλφους του ήταν βετεράνος του βιετνάμ και κάθε τόσο έβγαζε μια φωνή που μιμούταν τον εκφωνητή ενός ραδιοφωνικού σταθμού της μακρινής χώρας. Ένας άλλος ήταν πρώην κατάδικος και κάθε πρωί, στο πωλυμνάκι που τους μετέφερε στη δουλειά, διηγούνταν με τρομερές λεπτομέρειες τις σεξουαλικές επιδόσεις του της προηγούμενης βραδιάς. Και κάποια στιγμή για τον Τζορτζ Σόντερς ήρθε η μεταστροφή, μ' έναν τρόπο κεραυνόβολο, όπως η μεταστροφή του Σαούλ-Παύλου στη Βίβλο. Η ανάγνωση ενός βιβλίου του άλλαξε ρότα στη ζωή, τον έστριψε στην περιπέτεια της λογοτεχνίας. Έτσι, στις αρχές της δεκαετίας του 1980, αποφάσισε να παρακολουθήσει μαθήματα δημιουργικής γραφής στις Συρακούσες, όπου αργότερα έγινε και ο ίδιος καθηγητής. Μπήκε στην τάξη του Τομπιάς Γουλφ, ενός από τους πιο σημαντικούς Αμερικανούς συγγραφείς της μικρής φόρμας.

«Η μεταστροφή μου χρονολογείται από ένα καλοκαίρι, όταν διάβασα τα *Σταφύλια της οργής* του Στάνιμπεκ, σ' ένα παλιό τροχόσπιτο των γονιών μου, στο Αμαρίλο του Τέξας», γράφει ο Σόντερς. Δούλευε πλέον ως μεταλλειολόγος, και καθώς διάβαζε τα *Σταφύλια της οργής* ένιωθε κουρασμένος από τη ζωή όπως και ο ήρωας του Στάνιμπεκ, ένιωθε να τον συνθλίβει μια απρόσωπη μηχανή, όπως και τους ήρωες του Στάνιμπεκ. «Ήμασταν και εμείς κομμάτια και θρύψαλα του καπιταλισμού, ήμασταν το απαραίτητο κόστος που είχε η άνθηση των επιχειρήσεων. Με λίγα λόγια, ο Στάνιμπεκ έγραφε για τη ζωή των ανθρώπων, έθετε τα ίδια ερωτήματα που έθετα και εγώ, στα οποία μάλιστα θεωρούσε—όπως και εγώ—πως έπρεπε να δοθεί επειγόντως απάντηση».

Αυτή η βιωματική εμπειρία του Τζορτζ Σόντερς με την ανάγνωση, που τον οδηγεί στη μεταστροφή, αποτελεί το κρίσιμο υπόβαθρο ειλικρίνειας πάνω στο οποίο στηρίζεται η αλήθεια του βιβλίου *Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχή*. Ναι, ο Σόντερς μάς πείθει για τη δύναμη της ανάγνωσης. Και ομολογεί ότι, όταν μερικά χρόνια αργότερα ανακάλυψε τους Ρώσους συγγραφείς του 19ου αιώνα, άσκησαν πάνω του την ίδια

GEORGE SAUNDERS
Κολυμπώντας στη λιμνούλα υπό βροχή
 Όπου τέσσερις Ρώσοι κλασικοί δίνουν μαθήματα δημιουργικής γραφής και ζωής
 Μτφρ.: Ανδρέας Παππάς
 Μτφρ. ρωσικών κειμένων: Αλεξάνδρα Ιωαννίδου, Βασιλική Ντινόπουλος
 Εκδόσεις Πατάκη
 Σελ.: 542

επιρροή με εκείνη την ανάγνωση του Στάνιμπεκ που είχε αλλάξει τη ζωή του. Για τους Ρώσους συγγραφείς «η μυθολογία δεν είχε απλώς διακοσμητικό χαρακτήρα, ήταν ζωτικής σημασίας εργαλείο για την ηθική ανάπλαση της κοινωνίας. Διαβάζοντάς τους, ένιωθες να αλλάξεις. Ο κόσμος που περιέγραφαν έδειχνε όχι μόνο να είναι εξαιρετικά ενδιαφέρον, αλλά και να σε αφορά κατά κάποιο τρόπο, να σε θέτει ενώπιον των ευθυνών σου».

Ο αναγνώστης μπορεί να διαβάσει το βιβλίο του Σόντερς ως μια ερεθιστική, προσωπική ανθολογία επτά διηγημάτων του ρωσικού 19ου αιώνα, αφού θα βρει εδώ τα πλήρη κείμενα. Η ανθολόγηση γίνεται ακόμη πιο ενδιαφέρουσα, αφού τα έξι από τα επτά διηγήματα μεταφράζονται για πρώτη φορά στα ελληνικά από τα ρωσικά, ειδικά για την έκδοση αυτή, από την Αλεξάνδρα Ιωαννίδου, εξαιρετική μεταφράστρια από ολαβικές γλώσσες. Είναι τα διηγήματα «Στο κάρο» και «Φραγκοστάβουλα» του Άντον Τσέχοφ, «Οι τραγουδιές» του Ιβάν Τουργκένιεφ, «Αφεντικό και εργάτης» και «Ο Αλιόσα το Τσουκάλι» του Λέοντος Τολστόι, και το περίφημο «Η μύτη» του Νικολάι Γκόγκολ. Σ' αυτά προστίθεται το διήγημα «Η ψυχούλα» του Τσέχοφ, που είχε ήδη μεταφραστεί από τον Βασίλη Ντινόπουλο και περιλαμβάνεται σε έκδοση με διηγήματα και μονόπρακτα του Τσέχοφ που κυκλοφορούν σ' έναν τόμο από τις εκδόσεις Πατάκη. Κάθε διήγημα συνοδεύεται από σχολιασμό που στηρίζεται στην προφορική διδασκαλία του Σόντερς αλλά και στη συζήτηση που γίνεται στην τάξη. Διαπιστώνουμε ότι ο πυρήνας της ανάλυσης είναι κάτι πολύ απλό: μια ιστορία, καθώς ξετυλίγεται, φράση φράση, αράδα την αράδα, μας γοητεύει ή όχι. Αν συνεχίσουμε να τη διαβάζουμε, σημαίνει ότι μας προκαλεί το ενδιαφέρον, ότι κάτι σε αυτή μας τραβάει. Κι εφόσον συμβεί αυτό, μπορούμε μετά να αναρωτηθούμε: πώς είναι φτιαγμένη η ιστορία, τι είναι αυτό που μας τραβάει κ.λπ. κ.λπ.

Κάθε ακαδημαϊκό εξάμηνο ο Σόντερς διδάσκει περί τα τριάντα κείμενα. Για το Κολύμπι στη λιμνούλα διάλεξε αυτά τα επτά. Τα θεωρεί έργα αντίστασης, παρόλο που φαινομενικά είναι απολιτικά και «οικιακά». Δέει ότι σε αυτά η αντίσταση είναι αθόρυβη και έμμεση. Και ότι συμπυκνώνεται σε μια ιδέα που είναι πολύ ρητορική: ότι κάθε άνθρωπος αξίζει την προσοχή μας. Αυτά τα επτά διηγήματα του Τσέχοφ, του Τολστόι, του Τουργκένιεφ και του Γκόγκολ είναι από τα αγαπημένα του Σόντερς. Γράφει: «Με άλλα λόγια, αν στόχος μου ήταν να κάνω έναν παρθένο αναγνώστη να αγαπήσει το διήγημα και τη γουβέλα ως λογοτεχνικά είδη, αυτά θα ήταν οπωσδήποτε μερικά από τα έργα που θα του πρότεινα». Τζορτζ Σόντερς, μας έχεις πείσει.

Ο Ανδρέας Παππάς μετέφρασε το αγγλικό κείμενο, περίπλοκο και στηνιμένο στα προφορικά μαθήματα του Σόντερς, με τη σκέψη στον Έλληνα αναγνώστη. Η μετάφρασή του είναι απολαυστική.

Βιβλίο

ΑΠΟ ΤΟΝ ΝΙΚΟ ΜΠΑΚΟΥΝΑΚΗ